

A személy- és állatnevek rendszere, funkciója és fordíthatósága A tűz és jég dala című fantasyciklusban

1. Bevezetés. George R. R. Martin A tűz és jég dala című fantasyciklusa napjaink egyik – olvasók és kritikusok által egyaránt – legtöbbet méltatott, nagy hatású epikus könyvsorozata. A hétrészesre tervezett sorozat első kötete, a Trónok harca 1996-ban jelent meg eredeti nyelven, e tanulmány megírásáig pedig további négy rész látott napvilágot: Királyok csatája, Kardok vihara, Varjak lakomája, Sárkányok tánca. Az alaptörténetet tartalmazó regények kiegészülnek még három kisregénnyel (ezek Magyarországon egy kötetbe foglalva jelentek meg A Hét Királyság lovagja címen), valamint egy, a regényekben lefestett világ történelmét összefoglaló, nagy lélegzetvételű kiegészítő könyvvel (A tűz és jég dala világa).

A cselekmény egy fiktív világ, Westeros és Essos földjének politikai és hadi eseményeit mutatja be, több különböző szereplő perspektívájából. A korra, nemre, jellemre, foglalkozásra, társadalmi pozícióra és kulturális háttérre nézve rendkívül változatos karakterek rendszeresen váltakoznak a narrátor szerepében. Martin rendkívül részletgazdag, aprólékosan és következetesen kidolgozott világának az eredményeképpen a regénysorozat hatalmas mennyiségű névadattal szolgál az olvasóknak.

Az irodalmi névadás című művében KOVALOVSKY MIKLÓS a következőket írja: „a képzelt világnak is vannak törvényei és bizonyos állandósága” (1934: 6). Dolgozatomban azt szándékozom megvizsgálni, hogy a George R. R. Martin által teremtett világban, A tűz és jég dala történeteiben vajon felfedezhetők-e kidolgozott névadási rendszerek és stratégiák, és ha igen, milyenek. Szót fogok ejteni a történet során megismert népcsoportokon, társadalmi rétegeken, nagyobb családokon belüli névadási és névöröklési szokásokról; ez utóbbiakat továbbá érdemesnek tartom összevetni a valós dinasztikus névadással. Ezt követően néhány kiragadott példán keresztül bemutatom a házasságon kívül született gyerekek neveinek jelentőségét, az e névtípusra a regényciklus világában vonatkozó szabályokat, majd a ragadványnevekre is kitérek. A történetben szereplő állatok neve olyan szoros kapcsolatban áll az emberek névadásával, hogy érdemesnek tartom a személynevekkel együtt tárgyalni őket, így a két névfajta bemutatása viszonyítási alapot és kiegészítést nyújthat egymásnak. Ez a terület már-már a mágia határát súrolja, mely jelentős szerepet játszik a regények világában, így szintén érdemes a vizsgálatra. Reményeim szerint munkám ha nem is teljes körű, de hiteles képet nyújt George R. R. Martin névadási gyakorlatáról, a regényciklusban szereplő személynevek rendszeréről és funkciójáról, illetve a regények állatneveiről. Végezetül, mivel a tárgyalt műveknek magyar fordításuk is létezik (sőt nem is egy), a bennük szereplő személy- és állatnevek fordításának a gyakorlatát is igyekszem röviden áttekinteni.

2. A személynevek rendszere. A tűz és jég dala világában több eltérő társadalmi berendezkedésű és kulturális háttérű nép él. Ennek a hatalmas világnak, amelyben a cselekmény játszódik, ugyanúgy megvannak a maga szabályai és korlátai, ahogy a valóságnak;

irreális lenne tehát, ha a névadás minden családban és dinasztiaiban ugyanolyan elvek, motivációk alapján történe. Bár a szokások és a célok alapvetően nem változnak, a családokon belül megfigyelhető minták sokfélék lehetnek: függenek a család székhelyének hollététől, a családtagok származásától, történelmük alakulásától, pozíciójuktól, s e világon belül is léteznek átmenetek, egymásra hatások.

2.1. Westeros. Westeros, vagy másikk, kissé pontatlan, bizonyos területeket figyelmen kívül hagyó nevén a Hét Királyság éghajlati, természeti és kulturális szempontból egyértelműen a középkori Európára hasonlít, így nem meglepő, hogy a nyugati földrészen használt egyénnevek alapjai erről a területről származnak. Társadalma a feudalizmus és az európai udvari kultúra sajátosságait tükrözi, beleértve a lovagi kultúrát is. A regénybeli lovagság teljesen megegyezik a valós történelmivel, az egyetlen apró változtatás névadási szempontból történik: a *sir* névkiegészítő *ser*-ként használatos.

George R. R. Martin néha egész eseményeket és karaktereket kölcsönöz a valóságból, de némileg átalakítva őket, hogy Westeros világában is hitelesek lehessenek. A nevekkel ugyanezt teszi: a sok más funkció mellett, amelyet betöltenek, abban is nagy szerepet játszanak, hogy felidézzék az olvasóban a középkor és a lovagi kultúra jellemzőit. A történet egyik szereplőjének neve, a *Trystane* kifejezetten a Trisztán és Izolda szereplőjére tett utalás. Bizonyára nem véletlen, hogy éppen egy világszerte híres középkori történet kapcsán teremődik meg az intertextualitás. Mint a névből is kitűnik, a szerző gyakran apró írásbeli módosításokat alkalmaz az ismert neveken. Olykor megváltoztat egy-egy hangot, esetleg egész szótagokat: van, hogy mindössze egy magánhangzó kerül más helyre (*Jaime – Jamie*) vagy egy mássalhangzó megduplázódik (*Eddard – Edward*) stb. Ezzel az ismerős neveket kissé idegenebbé teszi, de csak annyira, hogy némileg jelezze: minden ismerőse ellenére ez nem teljesen a történelmi Európa világa.

A különböző dinasztiaik tagjainak összetartozását a hangzásukban hasonló nevek jelzik. A legtöbb nagy, a történet szempontjából központi szerepet játszó háznak megvannak a maga hagyományai arra vonatkozólag, hogy milyen hang-, illetve betűkapcsolatokat, szótagokat szeretnek az egyénnevekbe illeszteni. A Lannister-ház néhány tagja: *Tybolt*, *Tywald*, *Tyland*, *Tywin*, *Tyrion*, valamint egy női név: *Tya*. Látható a *ty*- szótag kedveltsége a nevek elején. A Targaryen-dinasztiában rendszeresek az *ae* (*Jaehearys*, *Daemon*, *Aenys*, *Maekar*), a szó eleji *rh* (*Rhaegar*, *Rhaena*, *Rhaenyra*) és a szó végi *-ys* (*Viserys*, *Daenerys*, *Aerys*) betűkapcsolatok, a Vas-szigeteken élő Greyjoy férfiak nevei pedig sok esetben az *-on* szótaggal végződnek (*Euron*, *Theon*, *Victarion*).

Ezek a hagyományok többségükben a férfiakat érintik (a férfinevek kiemelt szerepét a későbbiekben még vizsgálni fogom a dinasztikus névadás keretein belül), a Dorne-t irányító Martell-családban viszont a másik nem neveinek is vannak egyedi sajátosságaik. A férfiak neve gyakran végződik *-n* hangra (*Oberyn*, *Quentin*, *Doran*), a nők pedig előszeretettel használnak *-ell* hangkapcsolatot tartalmazó neveket. Ezt láthatjuk az *Ellaria*, *Obella*, *Sarella* nevekben, sőt magában a *Martell* családnévben is. Még ennél is többször találunk a nők neveiben *-a* végződést (*Obara*, *Nymeria*, *Elia*, *Dorea*, *Loreza*).

Számos családnál azonban egyáltalán nem vagy csak alig figyelhetünk meg ilyen rendszereket. Hogy mitől függ az, hogy egy családban jelentkeznek-e ilyen tradíciók vagy sem, nehéz megmondani. Az bizonyos, hogy a fent említett házak mindegyike híresen hataloméhes, könnyen keverednek háborúba és hatalmi harcokba, míg azok a házak, melyeknél nem látunk a nevekben megmutatózó, ismétlődő jellemzőket, Westeros

békésebb, stabilabb feléhez tartoznak. Elképzelhető, hogy az egymásból képzett, „egymáshoz igazított” nevek hagyománya azokat a családokat érinti, amelyek történetében kiemelt szerepet játszik a hatalomvágy, a kiválasztottság érzése, függetlenül attól, hogy mekkora mértékű befolyás és terület birtokosai; ezért az esetükben fontos a sajátosságok továbbörökítése.

2.2. Essos. Nehéz megmondani, hogy pontosan milyen, valóságban is létező kultúrákhoz hasonló az essosi, mivel e terület kulturálisan és etnikailag is heterogénebb Westerosnál. Az itt élő dothraki törzs emlékeztethet minket a mongolokra, hunokra, esetleg az indiánokra, a városok viszont inkább a dél-európai vagy ázsiai kereskedővárosokat idézik. Mivel a nézőpontkarakterek többsége westerosi, az olvasó szemszögében is Essos számít az „idegen”, az „egzotikus” földrésznek, mely titokzatosságával és különlegességével még szabadabb kezet ad a szerzőnek ahhoz, hogy új, többszöri elolvasás után is szokatlan neveket alkosson.

Essoson alapvetően ugyanazok a célok és szokások figyelhetők meg a nevek funkciójában, mint a másik földrészen, némileg mégis eltérnek a westerosiakétól. Az itt található területekről nem áll rendelkezésünkre annyi név, hogy pontosan meg tudjuk mondani, melyik városra, területre mi jellemző, de összességében megfigyelhetjük a *q* és *z* betű rendkívül gyakori előfordulását. Ez azért érdekes információ, mert a Hét Királyság neveiben gyakorlatilag egyáltalán nem szerepelnek ezek a betűk, illetve az ezek által jelölt hangok.

Szintén eltérés, hogy míg Westeroson csak a lovagok nevében találni névkiegészítőt, némely essosi társadalomban a nemesi neveknek van ilyen sajátosságuk, a *zo* elem. Ennek pontos jelentése nem ismert, de feltételezhetőleg családi viszonyt jelöl. A Loraq-család tagjai közül néhány: *Hizdahr zo Loraq*, *Zharaq zo Loraq*. Más család esetében szintén: *Grazdan zo Galare*, *Oznak zo Pahl*, és találunk példát a *mo* névkiegészítőre is: *Reznak mo Reznak*. Sajnos ezeknek a használati szabályait nem lehet kideríteni a regények alapján.

Ez a különbség egyébként jól tükrözi a két terület eltérő társadalmi berendezkedését: mindkét földrészen rendkívül fontosak a társadalmi konvenciók, de míg Westeroson a lovagi, nemesi cím szerzésével vagy házasság révén nem lehetetlen és nem példa nélküli a társadalmi mobilitás, addig Essos rabszolgatartó társadalom, ahol gyakorlatilag lehetetlen elhagyni azt a réteget, amelybe a személy született.

2.3. Egyéb népcsoportok és közösségek. Északon, a Falon túl található a harcoss természetű, magukat *szabad nép*-nek nevező, mások által *vadak*-nak hívott közösség, melynek tagjai primitív körülmények között, a királyságok lakosaitól elszigetelten élnek. Több párhuzamot is találunk köztük és a kora középkori vikingek között, akár életmódjukat, akár harcmódorukat vagy temperamentumukat nézzük. A hasonlóságok sorát erősítik egyénnevek is, melyek közül néhány; pl. *Frenya*, *Halleck*, *Jarl*, *Sigorn*, *Styr*, *Thormund*, *Ygritte*. E nevek mindegyike létező skandináv nevek változata.

A vadak nem használnak semmilyen családi vagy törzsi kötelékre utaló elnevezést. Ennek egyik oka lehet, hogy mivel nincs örökölhető föld, rang vagy vagyon, nem érdekük, hogy bizonyítható legyen, ki kinek az utóda, valamint adódhat közösségük kisebb és zártabb mivoltából is. Egyesek rendelkeznek ragadványnevekkel, de nincs tudomásunk ezek öröklődéséről.

Essos területén is van egy nép, mely vándorló életmódjából kifolyólag nem tartozik semmilyen szervezett közigazgatási területhez: a dothrakiknak bizonyos tekintetben hasonló a névrendszerük, mint a Falon túl élő vadaknak, és ugyanolyan okokból ők is mindig *-o* hanggal végződik (*Aggo, Drogo, Rhakaro, Zollo*), a nőké pedig *i*-vel (*Irri, Jhiqui*). Ezek segítségével akár új dothraki nevek is képezhetők más nyelvek neveiből; a történet folyamán például a Targaryen eredetű *Rhaegar* névből az *-o* segítségével jön létre új dothraki név (*Rhaego*).

Ha olvasóként már rutinosan mozgunk A tűz és jég dala világában, a területenként eltérő nevek többletinformációt adhatnak nekünk. Ahogyan KOVALOVSKY MIKLÓS írja a „milieuhangulatról”: „A nevek felkelthetik annak a környezetnek a hangulatát, amelyből a hős származik, vagy ahol él, s így közvetve őt magát is jellemezhetik. A neveknek bizonyos vidékek és társadalmi rétegek szerint való csoportosulása hozza magával, hogy a legtöbb névnek sajátos milieuhangulata van.” (KOVALOVSKY 1934: 42.) Martin regényciklusára vetítve ez azt jelenti, hogy – miután a szerző következetesen használja a különböző vidékek személyneveinek jellemzőit, tehát kialakított egy felismerhető sémát – pusztán az elnevezésekből olyan információk juthatnak el hozzánk, melyek segítségével akkor is többet tudhatunk meg a könyvekben szereplő személyekről (pl. származás, társadalmi réteg, nem), ha a cselekményből ezek nem derülnek ki.

3. Névöröklés

3.1. Névadás a nemesi házakban. Sok egyéb módszer mellett a személynév is egyfajta eszköz lehet a pozíció, a hatalom és a vagyon jelzésére. Ezért a westerosi nemesi családok körében a családnév rendkívüli fontossággal bír, sőt az egyénnév kiválasztására is nagy hangsúlyt fektetnek, mivel annak is komoly politikai jelentősége lehet. A Hét Királyságban az újszülött elnevezése is ugyanolyan elvek alapján működik, mint a középkori Európában a családnév kialakulásának időszakában. A törvényes gyerekek születésükkor apjuk családnévét kapják meg, amelyet a fiúk életük végéig viselnek, majd továbbörökítenek a saját gyermekeiknek, a lányok pedig férjhezmenetelükkor felveszik férjük családnévét. Ez alól csak a törvénytelen gyerekek később részletezendő nevei jelentenek kivételt.

Az egyénnevek esetében elmondható, hogy kifejezetten szülőről gyermekre öröklődésről ritkán beszélhetünk a regénycikluson belül. A nők esetében ez nem meglepő, hiszen a női neveknek az örökösödési szabályok következtében kevésbé céljuk a leszármazás, a hatalom jelzése. Így az esztétikai hatáson kívül ritkábban van más funkciójuk – legfeljebb egy felmenő iránt kifejezett tisztelet, megemlékezés –, így sokkal változatosabban adhatóak, mint a férfinevek. Jogos a feltételezés, hogy a fiúk neveivel talán más a helyzet – hiszen a valós dinasztiákban a név gyakran apáról fiúra öröklődik –, de a történetben ez sem tűnik jelentősnek. A nagy házak családfáit megvizsgálva azt kell tapasztalnunk, hogy az egyénnév szinte sosem öröklődik egyik generációról a másikra.

Ez a tény azért meglepő, mert – ahogy már többször is hangsúlyoztam – A tűz és jég dala névadása olyan mértékben támaszkodik az európai hagyományokra, hogy különös, miért éppen azt a szokást, az egyénnév apáról fiúra való örökítését nem emelte be Martin. Ennél a jelenségnél még az is gyakoribb, hogy a gyermek olyan személyről kapja a nevét, aki nem tartozik a családhoz, például Havas Jon Jon Arrynról lett elnevezve, aki a fiú

apjának barátja, mentora és pótapja volt, Jon Arryn fiát pedig szintén személyes ismeretség alapján, Robert királyról nevezték el. E névadás indítéka – mivel a felek között nincs vérségi kötelék – nem lehet az öröklés biztosítása vagy a családi tradíció megtartása, sokkal inkább a tisztelet kinyilvánítása. Ez a valóságban is igen gyakori lépés: a szülők előszeretettel adják családi barátok vagy keresztszülők neveit gyermeküknek.

Azt nem mondhatjuk, hogy semmilyen módon nincs jelezve a családhoz tartozás, hogy ne alakultak volna ki bizonyos erre vonatkozó szokások: a Starkoknál például kisebb-nagyobb megszakításokkal néhány generációnként visszatér a *Brandon* név a család történetének egyik legnagyobb alakja után, a Frey-házban pedig a regényekben bemutatott időszakban majdnem mindenkit *Walder*-nek vagy *Waldá*-nak hívnak, hogy így hízelegjenek a családfőnek, Walder Freynek a nagyobb örökségrész reményében.

Gyakoribb, hogy a konkrét nevek örökítése helyett inkább hasonló hangzású neveket képeznek a családon belül preferált szótagok, hangok használatával, ahogyan ezt fentebb láthattuk. Említettem azt is, hogy ez nem minden család esetében és nem azonos gyakoriságban figyelhető meg. A Targaryeneknél például alig van kivétel, a többi házban viszont változó, hogy hányszor és milyen időközönként kerül elő egy jellemző írásképi vagy hangzásbeli tulajdonság. Ha azonban felbukkan, a családnév ismerete nélkül is nagy eséllyel meg tudjuk mondani az illető származását, ugyanis a sajátosságok mindig dinasztian belül maradnak, még a házasságkötések ellenére is.

Érdeemes megfigyelni, hogy a gyerek elnevezésekor melyik szülő családjának a szokásait követik a nagy családokban. A példák, amelyeket a regényekben és a családfákban találunk, azt mutatják, hogy ilyen esetekben a férfiág élvez elsőbbséget. Ez így történt a dorne-i Elia hercegné és a Targaryen trónörökös, Rhaegar esetében is: gyerekeiket az apa családjának szokásai szerint *Rhaenys*-nek és *Aegon*-nak nevezték el. Ahogy a valós dinasztikában is, társadalmilag a férfiág és a férfinevek fontosabbak, mert a fiúk örököltek, szereztek címetet, és elsődlegesen belőlük lehetett uralkodó, így elnevezésüknek politikai célja és hatása is van (vö. SLÍZ megj. e.). A valóságban fontos névadási indíték az aktuális névdívat is, de A tűz és jég dalában nem találunk erre vonatkozó adatokat.

A női ág érvényesülésére a névadásban mindössze egy példát találunk. Ez sem a királyságok területén történik, hanem a dothrakiknál, akiknél a névadáshoz nem fűződnek politikai érdekek. Daenerys Targaryen, a dothrakik vezetőjének felesége terhessége alatt nem dothraki nevet választ gyermekének, hanem néhai bátyjáról, Rhaegar hercegről nevezi el. A *Rhaegar* tipikus Targaryen név, és ezzel – mivel ebben a közösségben megteheti – Daenerys megőrzi saját családjának hagyományait. Az érzelmi megfontolások mellett gyakorlati indokai is vannak a névválasztásnak: Daenerys felelősséget vállal a dothraki népért is, de valódi célja a Vastrón megszerzése Westeroson, és trónigényét egy Targaryen hercegről elnevezett fiúval még inkább alátámaszthatja. Ám hogy a dothrakikkal is elfogadtassa a gyermeket, módosítja a nevet *Rhaegar*-ról *Rhaegó*-ra, egyszerre jelezve a gyermek származását anyai és apai ágról is.

3.2. Dinasztikus névadás a Targaryen-házban. A regényciklus első részének kezdetén, az olvasó bekapcsolódási pontjánál a Baratheon-házból származó Robert király uralkodik a Hét Királyság felett. Am egészen addig, amíg ő fel nem lázadt az Örült Király ellen, és meg nem törte hatalmát, majdnem háromszáz évig a Targaryen-dinasztia volt szinte egész Westeros ura. Bár az események oda vezetnek, hogy Westeroson többen jog szerinti uralkodónak kiáltják ki magukat, így megszaporodik a királyi családok

száma, a valódi uralkodói dinasztíának már évszázadok óta a Targaryenek számítanak. Névadás szempontjából ez azért lényeges (és ez az oka annak is, hogy ezt a családot külön fejezetben tárgyalom), mert a dinasztikus névadás jellegzetes példáit e ház neveivel lehet a legjobban szemléltetni. A család azonban nem aktív szereplője a regényciklusban történő eseményeknek, mivel ekkorra szinte teljesen kihalt, így ritkán, csak a történelmi utalások kapcsán esik róluk szó. Így azt a hatalmas mennyiségű névanyagot és a hozzá kapcsolódó információt, mely az elemzés során segítségemre van, a Robert király lázadása előtti viszonyokat is feltáró *A tűz és jég dala világa* című könyvből merítem.

A dinasztia alapítója, valamint annak legdicsőségesebb és legtiszteletreméltóbb tagja I. Aegon Targaryen, a Hódító volt, aki uralma alá hajtotta csaknem egész Westerost. A birodalom első királya lett, aki több száz év után is emblematikus karakternek számít. Az *Aegon* nevet az idők során sok gyermeknek, trónörökösöknek és öröklési sorban hátul állóknak egyaránt adták a dinasztíában, bízva abban, hogy a nagy elődhöz hasonlóan sikerükkel és befolyásukkal ők is öregbíteni fogják a család hírnevét. A tizenhét Targaryen királyból öt viselte ezt a nevet, ami soknak számít: ha sorra vesszük a többi királyt, látjuk, hogy minden más nevet legfeljebb kétszer viseltek uralkodók. Habár Martin világában nem léteznek védőszentek, patrónusok, mégis érzékelhető, hogy a névismétlődéseket az a mágikus felfogás eredményezi, amely szerint a „szerencsés” és „nagy” nevek egyfajta áldást és védelmet adhatnak a gyermeknek, sőt egyenesen sorsirányító szerepük lehet.

Nagy felmenőről elnevezni a gyermeket (különösen trónörökösöket vagy trónkövetelőket) szimbolikus jelentőséggel bír a valós uralkodó családokban is. Legfőbb célja, hogy a nemesség, a nép és az esetleges vetélytársak szemében még elfogadhatóbbá tegyék, még jogosabbnak mutassák az újszülött trónigényét, különösen akkor, ha az valamiért veszélyeztetve van. Ez a középkori, sőt későbbi Európában is így volt. (Vö. SLÍZ megj. e.)

A többi családban nem látható, egyedül a Martelleknél fordul elő néhányszor az, ami a Targaryen-házban rendszeres: a férfi-női névpárok használata. Mivel a családban gyakran születtek ikrek, ők sokszor kaptak ilyen neveket, de a már említett nagy ősről való elnevezéskor is megfigyelhető ez a névalkotási mód, például: *Jaehaerys – Jaehaera*, *Rhaegar – Rhanea/Rhanenyra*, *Viserys – Visenya*, *Aelor – Aelora*, *Baelor – Baela*. A dinasztikus névadás fényében ennek jelentősége legfőképpen a házhoz tartozás kifejezése lehet, esetleg a különböző asszociációk előhívása. Ha pedig figyelembe vesszük, hogy a Targaryeneknél nem ritkán testvér házasodott testvérrel, akkor az egymáshoz rendeltséget is kifejezheték ezekkel a névpárokkal.

4. A törvénytelen gyermekek megkülönböztető nevei. Nemesi és uralkodóházak esetében életbevágó fontosságú tudni, ki örökli a családfő vagyont, birtokát és egyéb javait. Ezek leginkább az elsőszülöttet, de nagy általánosságban a vér szerinti utódokat illetik. A törvénytelen, tehát házasságtörő kapcsolatokból született gyermekeket más bánásmódban részesítik, mint a törvényes utódokat, kezdve azzal, hogy nem kerülnek az öröklési sorba, egészen addig, hogy hivatalos rendezvényeken nem ülhetnek a főasztalnál a család többi tagjával és a nemesi vendégekkel. Az ilyen, gyakorlatban alkalmazandó megkülönböztetések túl azonban még a családnévvvel, illetve annak hiányával is jelzik, ha valaki házasságon kívül született.

Amennyiben a törvénytelen utódnak mindkét szülője paraszti származású, nem kaphat megkülönböztető nevet. Ebben a néprétegben a családnév hiánya nem szokatlan, hiszen gyakran a törvényes születésű vagy árva gyerekek sem kapnak, illetve használnak ilyet. (Ezért olyan elterjedtek náluk a ragadványnevek, mert azok alapján családnév nélkül is könnyen azonosíthatóak.) Közemberek esetében tehát a megkülönböztető név vagy nem használatos, vagy ha mégis használják, nem jelent olyan bélyeget, mint a nemesek körében.

A nemesi származású törvénytelen gyermekek között más a szokás: apjuk családnévét ők sem kapják meg, ezzel különböztetik meg őket a család többi részétől; így jelezzik nekik és a kívüllagnak egyaránt, hogy őket nem illetik meg azok a jogok és kiváltságok, melyek a törvényes gyerekeket. A családnév helyett viszont a születési helyükre jellemző megkülönböztető nevet kapnak.

Westeros területén kilenc állandó megkülönböztető nevet használnak, melyek többnyire egy adott terület legjellegzetesebb természeti vagy időjárási tényezőjére utaló közszavakból keletkeztek; például az északiak a *Snow (Havas)* nevet adják ezekben az esetekben, a síkvidékiek a *Flowers-t (Virágos)*. Egyetlen kivételként a Greyjoyok fennhatósága alá tartozó Vas-szigetek szülöttei nem természeti jelenségről, hanem a család kastélyáról *Pyke*-nak nevezik el a gyereket. Néhány fontosabb törvénytelen gyerek neve a történelemből: *Jon Snow (Havas Jon)*, *Ramsay Snow (Havas Ramsay)*, *Edric Storm (Viharos Edric)*, *Ellaria Sand (Homok Ellaria)*. A regényekben nem említenek olyan törvényt, amely konkrét szabályokat fogalmazna meg a házasságon kívül született gyermekek nevével kapcsolatban; úgy tűnik azonban, semmi sem tiltja Westeroson, hogy a bevett megkülönböztető neveken kívül másik nevet válasszanak. Egy Koronaföldekről származó törvénytelen kisfiút például nem **Tyrion Waters*-nek (**Vizes Tyrion*-nak), hanem *Tyrion Tanner*-nek hívnak, de e lehetőség kihasználásra ez az egyetlen példa a regényekben. Nem tudni, miért, hiszen ezzel a megoldással a törvénytelen gyerekek, ha akarnák, el tudnák titkolni származásukat. Azt kell tehát gondolnunk, hogy a regény világában valamilyen társadalmi nyomás vagy elvárás mégis övezi ezt a jelenséget.

Ha az ilyen gyerekeknek további törvénytelen testvéreik születnek, neveik nem igazodnak egymáshoz, hanem továbbra is az azon a vidéken használatos nevet kapják, melyen születtek. Robert Baratheon királynak például több, házasságon kívül született gyermeke is volt, köztük a Völgyben született *Mya Stone (Köves Mya)* nevű lány és a már említett *Edric Storm (Viharos Edric)* nevű fiú Viharvégről. Ha nem lehet tudni, vagy nem bizonyítható, hogy a házasságon kívül született gyermeknek legalább az egyik szülője nemesi származású, nem kap ilyen nevet. Például egy tehetséges kovácsfiú csak *Gendry*-ként ismeretes, annak ellenére, hogy ő maga is Robert király fia. Mivel azonban a király nem ismerte el – valószínűleg nem is tudott a létezéséről –, és ő sem tudja, ki az apja, nemesi származása ellenére nem kaphatta meg a Koronaföldeken használatos *Waters (Vizes)* elnevezést.

A Trónok harcában Bran Stark így nyilatkozik törvénytelen bátyjáról: „aki a Havas vezetéknévet viselte, a nevet, amelyet a szokás előírt mindazok számára itt fent északon, akik szerencsétlenségükre saját név nélkül jöttek a világra” (Martin 2008a: 27). A későbbiekben többször előfordul, hogy a házasságon kívül születettekről úgy nyilatkoznak, mint „azok, akiknek nincsen saját nevük”. Akinek pedig „nincs saját neve”, az bizonyos szempontból „nem létezik” (bővebben l. a névmágiával foglalkozó részben). A nemesi származású törvénytelen gyerekek is ilyen kellemetlen, köztes, bizonytalan állapotba

kényszerülnek: társadalmilag és az öröklési jog szempontjából nem léteznek, sosem lesznek egyenértékűek azokkal, akik „névvel”, tehát törvényesen születtek.

Az viszonylag gyakran megtörténik, hogy a törvénytelen gyermek a nemesi szülőjének családjával élhet. Erre több példát is találunk, de ahhoz, hogy a családnevet is felvehesse, az apának hivatalosan is el kell ismernie őt. Ez ritkán történik meg, általában csak abban az esetben, ha a családfőnek nincs alkalmas utódja, és hogy az öröklést biztosítani tudja, törvényes fiává, ezzel együtt örökösévé fogadja házasságon kívül született gyermekét. Ekkor a megkülönböztető név lecserélhető a családnévre. Mivel a névvel együtt jogok és javak is járnak, a gyerekeknek gyakran kifejezetten céljukká válik a családnév felvétele. A regényciklusban ez eddig mindössze egy alkalommal fordult elő: Havas Ramsay, miután több ízben is bizonyította rátermettségét apjának azzal, hogy a parancsait követve növelte a család befolyását és területeit, *Ramsay Bolton* néven törvényes utóddá lépett elő.

5. Ragadványnevek. A tűz és jég dalában rengeteg ragadványnévvel találkozunk, akár meghatározó, akár csak ritkán emlegetett karakterről van szó. Ezek azok a nem hivatalos névelemek, melyeket az ember élete során egy másik személytől vagy egy egész közösségtől kap.

5.1. A ragadványnevek rendszere. A ragadványnévvel való felruházásnak sokféle indoka lehet; ezek változatosságát legegyszerűbben egy motivációs-jelentéstani tipológia felállításával lehet szemléltetni. A típusok meghatározásához a BAUKO JÁNOS által kialakított kategóriákat (BAUKO 2009: 61–71) vettem alapul, melyen esetenként némi változtatásra volt szükség, hogy a rendszer illeszkedjen A tűz és jég dala világához. A megtartott kategóriák mellett újakat is bevezettem, és ha példa híján nem volt rá szükség, néhányat elhagytam.

1. Külső tulajdonságokra utaló ragadványnevek: pl. *Bull (Bika)* – Robert király törvénytelen fia, Gendry érdemelte ki kivételes testi erejével, melyet kovácsként kamatoztat.

2. Belső tulajdonságokra utaló ragadványnevek: pl. *Dolorous (Bánatos)* – Eddison Tollettnek, az Éjjeli Órség tagjának a neve, mert gyakran panaszkodik, és a humora is igen sötét.

3. Szavajárásra utaló ragadványnevek: pl. *Hodor* – a Stark-család szolgálatában álló, szellemileg visszamaradott lovász neve, mivel mindössze annyit képes kiejteni, hogy *hodor*.

4. Foglalkozásra, mesterségre, tisztségre utaló ragadványnevek: pl. *Spider (Pók)* – a tehetséges intrikus, az egész világot behálózó kémhálózatot működtető Varys ragadványneve.

5. Eseményre, jelentős cselekedetre utaló ragadványnevek: pl. *Kingslayer (Királyölő)* – Jaime Lannister neve. A királyi testőrség tagjaként megesküdött rá, hogy soha nem fordul királya ellen, az uralkodó mégis az ő keze által halt meg. Így nem pusztán a királygyilkosság, hanem az esküszegés, az árulás is hozzákapcsolódik tettehez, ezért kapott negatív felhangú ragadványnevet annak ellenére, hogy egy zsarnoktól szabadított meg a királyságot.

6. Származásra, címerre, címerállatra utaló nevek: pl. *Young Wolf (Ifjú Farkas)* – Robb Starknak, Észak újonnan megválasztott királyának neve, mivel a Starkok címerállata a rémfarkas.

7. Egyéb életkörülményekre utaló ragadványnevek: pl. *Beggar King (Kolduskirály)* – Viserys Targaryen a Targaryen-család pusztulását követően hűgával együtt kénytelen volt menekülni és bujdosni, ezért a köznép elvesztett örökségére utalva így emlegette.

8. Több motivációra épülő ragadványnevek: pl. *Fireball (Tűzgolyó)* – Quentin Ball ragadványneve, aki híres volt vörös hajáról és tüzes temperamentumáról. A név emellett valószínűsíthetően a *Ball* ('labda, golyó') családnéven is alapul. *Queen of Thorns (Tövis Királynő)* – Olenna Tyrell neve, mert szokimondó stílusa és erős személyisége miatt „szúrósnak” tartják; a név emellett utal a Tyrellek címerére, melynek központi eleme a rózsza.

Míg bizonyos csoportokra rengeteg példát tudunk hozni (külső tulajdonságra és származásra utaló nevek), addig némely típusba csak egy-két név tartozik (szavajárásra utaló nevek). Ha ezt összevetjük a ragadványnevek valóságos megoszlásával BAUKO említett műve alapján (vö. 2009: 61–71), világossá válik, hogy a regény e téren is követi a valós névadási szokásokat.

5.2. Közösségi ragadványnevek. Csakúgy, mint a valóságban, nem csak a személyek kaphatnak ilyen elnevezést. Az egyes településeken élő közösségek is kaphatnak úgynevezett közösségi ragadványnevet (vö. BAUKO 2012: 162). Véleményem szerint ez bármely csoportra igaz lehet, melynek tagjai legalább egy tulajdonságot tekintve hasonlítanak egymásra. A regényben például a *Homokkígyók* név Oberynt Martell, a Vörös Vipera három lányát takarja. A *homok* szülőföldjük, Dorne homokos vidékeire, valamint törvénytelen származásukra utal, a kígyó pedig – harciasságuk szimbolizálása mellett – az apjukhoz való hűségüket és kötődésüket fejezi ki.

A regényekben általában házuk címerállatával azonosítják az adott házhoz tartozó családtagokat, szolgálókat és a zászlajuk alatt harcoló sereget is. A teljesség igénye nélkül: a Starkok neve *wolves (farkasok)*, a Lannistereké a *lions (oroszlánok)*, a Greyjoyoké a *krakens (krakenek)*, a Targaryeneké pedig a *dragons (sárkányok)*. Azokat a családokat, amelyeknek címerében nem állat szerepel, hanem bármi más (növény, épület, fegyver, ember stb.), nem szokás címeréről kapott ragadványneven emlegetni.

Nemcsak családok, hanem egyéb csoportok esetében is találunk közösségi ragadványneveket. Királyvár városi őrségét *Goldcloaks-nak (aranyköpenyesek-nek)*, a Királyi Testőrséget pedig *White Cloaks-nak (fehérköpenyesek-nek)* vagy *White Swords-nak (fehér kardok-nak)* nevezik. Az Éjjeli Őrség tagjait főleg a Falon túl, de olykor a Hét Királyságban is *crows-nak (varjak-nak)* nevezik, mert öltözkük egyszínű fekete. Ugyanezért némileg ritkábban *black brothers-nek (fekete testvérek-nek)* is hívják őket. A Falon túliak is alkalmaznak egy közös megnevezést a Hét Királyság egész, elpuhultnak, nemesek előtt hason csúszónak tartott lakosságára: *kneelers (térdelő)*. A Falon túli szabad népet azonban barbár és szervezetlen életmódja miatt a Hét Királyság *wildlings-nek (vadak-nak)* nevezi.

A regényben megismert világ sajátossága, hogy léteznek olyan ragadványnevek, melyeket állatok, közelebből sárkányok kaptak. A Targaryen-korszak alatt a sárkányok jelenléte természetes volt, és mivel a királyi családhoz tartoztak, szerte a Hét Királyságban ismerték őket. Ragadványneveiket általában külsejükről, főleg színükről, olykor természetükről kapták: Balerion ragadványneve *Black Dread (Fekete Iszonyat)*, Caraxesé pedig *Blood Worm (Vérféreg)* volt.

6. Állatnevek. A személynevek mellett az állatok elnevezései, valamint azok hiánya is érdekes és beszédes. A dothrakik például annak ellenére, hogy nomád nép, amelynek életében a lovak központi szerepet töltenek be, az érzelmi kötődést elkerülendő nem adnak neveit hátaisaiknak, mert életkörülményeik óhatatlanul is az állatok gyakori halálához vezetnek.

A Targaryen-dinasztia uralkodásának ideje alatt Westeroson élő sárkányok gyakran kapták nevüket külső tulajdonságukról, így színükről, például *Silverwing* (*Ézüstszárny*), *Seasmoke* (*Tengeri Köd*), vagy valamilyen természeti kép ihlette az elnevezést: *Stormcloud* (*Viharfelleg*), *Moondancer* (*Holdtáncos*). A legtöbbször azonban kifejezetten „sárkánynevek”-et viseltek, melyekben jellemző volt az *-on* végződés (*Tessarion*, *Balerion*), valamint az *x* (*Arrax*, *Vermax*, *Syrax*, *Tyraxes*, *Meraxes*, *Urrax*, *Terrax*). Ezek egy része eredetileg régi valyriai istenségek neve volt, melyeket a Valyriából származó Targaryenek emlékeztető céllal adhattak sárkányaiknak. Westeros történelmében mindössze három olyan sárkányt említenek, melyek nem a Targaryenekhez tartoztak, hanem szabadon, szelídítetlenül éltek. Nekik Sárkánykő népe adott nevet egy-egy szokásuk vagy tettük alapján, ezért neveik eltérnek a királyi család sárkányaiétól, inkább az egyéb állatok elnevezésének motivációs tipológiájába illelnek: *Sheepsteeler* (*Birkatolvaj*), *Cannibal* (*Kannibál*), *Grey Ghost* (*Szürke Szellem*) – ez utóbbi egy félreeső, füstös vulkán kráterében élt, és csak ritkán lehetett látni.

Daenerys Targaryen a világ utolsó három sárkányát szó szerint saját gyermekeiként szereti, így szakít az addig bevett névadási szokásokkal, és elhunyt hozzátartozóiról nevezi el őket. Férje, Khal Drogo után az egyiket *Drogon*-nak nevezi el az *-on* „sárkánynevképző” segítségével, a másikat bátyjából, Viseryséből képezi *Viserion*-ra, a harmadikat pedig másik testvéréről, Rhaegarról *Rhaegal*-nak nevezi el.

A regényekben több különös lény is szerepel; a legfontosabbak a sárkányok mellett a rémfarkasok. A Trónok harca első fejezeteiben Eddard Stark és fiai hat rémfarkaskölyköt találnak, és befogadják őket. A farkasok és gazdáik között rendkívül szoros, titokzatos kapcsolat alakul ki, ehhez mérten mindegyikük a maga ízlése, személyisége szerint választ nevet kedvencének. Az állatok ezután nemcsak természetükben kezdenek hasonlítani a gyerekekre, hanem sorsukban is osztoznak velük. Robb Stark a sajátját *Grey Wind*-nek (*Szürke Szél*-nek) nevezi el, mely annyira nem jellegzetes, mint a többieké, hangzása mégis kellemes, nemes; kiegyensúlyozottnak és erősnek hat, és Robb maga is ezeket az értékeket igyekszik követni. A lovagregényekért, költészetért rajongó Sansa *Lady*-nek hívja gyönyörű, jól nevelt, nyugodt farkasát, az eleven és temperamentumos Arya pedig egy történelmi alak, egy harcos királynő, Nymeria nevét választja. Bran – akit Öreg Nan „nyári gyermeknek” hív – *Summer*-nek (*Nyár*-nak) hívja farkasát, a legkisebb Stark, Rickon pedig vadóc, nehezen kezelhető kedvencét *Shaggy Dog*-nak (*Borzaskutyá*-nak) nevezi el. A mindössze hároméves kisfiúnak a külső, a felszín a legmegfoghatóbb, de a „borzas” kifejezésről asszociálhatunk a rakoncátlanságra, rendezetlenségre is. A mindig kívülálló Jonnak jut az utolsó, hófehér, értelmes és figyelmes, olykor észrevétlen farkas, akit *Ghost*-nak (*Szellem*-nek) nevez el. Gazda és állat ebben az esetben is sok tulajdonságban osztoznak.

A Stark gyerekek és farkasaik közti viszony az egyik legtitokzatosabb, legmágikusabb pontja A tűz és jég dalának, és az a szoros kapcsolat, mely a gyerekek természete és az állatok neve között van, nemcsak a névadás, hanem a névmágia hatókörébe is tartozik.

7. Névváltoztatás. Egyes valós társadalmakban, ha egy gyerek megbetegedett, a név lecserélésével próbálták elűzni az ártó szellemeket. E szokás a kitalált történetekben is megtalálható: a balsors elől menekülők olykor jobbnak látják, ha álnéven folytatják útjukat. Az olyan neveket, amelyeket azzal a céllal vesznek fel, hogy a negatív hatásoktól elrejtsek viselőjüket, óvóneveknek is nevezhetjük (HAJDÚ 2003: 103). A Hét Királyság intrikái gyakran kényszerítik a szereplőket arra, hogy nevüket megváltoztassák vagy elhallgassák annak érdekében, hogy el tudjanak rejtőzni ellenségeik elől, vagy feltűnésmentesen beilleszkedjenek új közegükbe. Mindez azonban nem csak a valódi személyazonosságot rejtje el: nevük elhagyása személyiségbeli következményekkel is jár a karakterekre nézve, hiszen a név az önazonosítás egyik eszköze (T. SOMOGYI 2015: 212).

A Stark-család legkisebb lánya, Arya rövid időn belül igen sokszor kényszerül rá, hogy hazudjon nevével kapcsolatban, és ahányszor ezt megteszi, egy-egy újabb állomáshoz ér nemcsak a fizikai világban tett utazása közben, hanem karakterének fejlődésében is. Arya Stark egyébként is szeleburdi, eleven, „fiús” lányka, ám miután Királyvárban apját megölik, nővérét pedig túszként fogva tartják, kénytelen valóban fiúnak kiadni magát. Ehhez felveszi az *Arry* nevet, és ezzel azt a kevés lányos tulajdonságát is levetkőzi, ami addig jellemző volt rá. „Mintha ezer éve történt volna, valaki mással egy másik életben... Arya Starkkal, a Segítő lányával, nem pedig Arryval, az árva fiúval” (Martin 2008b: 221). Látható, hogy a két név egyben két időszak, két személyiség elkülönítését jelöli: az új név felvétele nem csupán álca, hanem egy új élet, egy új személy megszületése is.

Útja során egy fiú *Lumpyhead*-nek (*Dudorfej*-nek) nevezi el Aryát, és bár ezt a nevet nem maga alkotta, a későbbiekben mégis „személyiségei” egyikeként tekint rá. Egy zenésznek *Squab* (*Galamb*) néven, később pedig Harrenhal várában *Weasel*-ként (*Menyét*-ként), egy korábban velük tartó kislány nevének mutatkozik be: „Menyétnek nem kellett kucok meg bogarak után kutatnia, ha megéhezett, mint korábban Arrynak” (Martin 2008b: 448). Itt szintén a két névhez kötődik a két életszakasz, és Aryáról már szó sem esik.

Lord Bolton úgy véli, a *Weasel* nem jó név, ezért megkérdezi, hogy hívják a lányt valójában. Ekkor Arya a *Nymeria* nevet választja, majd hozzáteszi, hogy *Nan*-nek becézik. Nymeria királynő nagy harcos volt, akire Arya felnézett, a rémfarkasát is róla nevezte el; elképzelhető, hogy ezzel a névvel kívánta felvértezni magát Bolton ellen.

Menyét végül megszökik Harrenhalból, ám nem marad sokáig szabad: Sandor Clegane, a Véreb elfogja, hogy váltságdíjért cserébe átadhassa az anyjának. Az együtt megtett út alatt fogalmazódik meg először a lány fejében, hogy már azt sem tudja, kicsoda, és ezt az eddigi alteregóihoz tartozó neveken keresztül állapítja meg: „Senki lánya nem volt már. Senki sem volt. Sem Arya, sem Menyét, sem Nan, sem Arry, sem Galamb, de még csak Dudorfej sem” (Martin 2009: 925).

Eddig ismert utolsó állomása Braavos egyik temploma. Útközben még a *Salty* (*Sócska*) nevet használja. Braavosban megpróbál az eddig használt nevein bemutatkozni, és bejutni a templomba – mintegy utolsó erőtlen visszatérésként régi alteregóihoz, de nem felfedve valódi kilétét. A pap azonban, akivel beszél, tudja, hogy hazudik. Végül mikor sikerül kiszednie a lányból az igazi nevét, elutasítja a kérelmét. A belépéshez ugyanis fel kell adnia mindent, amit eddig ismert – saját magát is beleértve –, hogy mindenre újra megtaníthassák. A lánynak hosszú idő kell, mire erre rájön; akárkinek is próbálja kiadni magát, legbelül mindig megmarad eredeti személyisége. Végül a pap megengedi, hogy maradjon, tanuljon és dolgozzon; ekkor már *Cat* (*Macska*) néven.

Arya útja még nem ért véget, és ahhoz, hogy teljes egészében tudjuk értelmezni, hogy mi történik vele, ismernünk kellene a regényciklus utolsó köteteit. Az azonban már az eddigiek alapján is jól látszik, hogy milyen szoros összefüggésben áll a személyiség változása a név változásával. Nemcsak az olvasónak tűnik fel, de még magának Aryának is egyértelmű, hogy nem használhatja kétszer ugyanazt a nevet, ha nem akar ugyanaz a személy lenni.

A regények és Westeros történelmének egyik legtöbbet emlegetett eseménye az utolsó Targaryen királynak és családjának a lemészárlása. Bár már az első oldalaktól fogva tudomásunk van róla, hogy a király három gyermekéből kettő megmenekült, és a szereplők közül is néhányan tisztában vannak ezzel, senki sem számolt egy, a történetbe csak jóval később belépő túlélő felbukkanásával. Az őt körülvevő emberek és saját maga által is Aegonnak, a néhai király unokájának mondott fiú mindaddig rejtőzködve élt, és mivel neve nagy feltűnést keltene szerte a világban, a *Young Griff* (*Ifjú Griff*) nevet használja. Minden segítője és védelmezője, aki tud valódi kilétéről, csak ezen a néven szólítja, és így is hivatkozik rá a teljes biztonság érdekében. Itt a név védelmező, elrejtő szerepet tölt be. A fiú átmenetileg kénytelen álcázni magát, ennek érdekében nemcsak tipikus Targaryen-jegyeit rejti el, hanem nevét is. Az álnév azonban – amellet, hogy egyértelmű utalás a fiú pártfogójára, Jon Conningtonra, akinek címerállata a griff – beszédes: a griffmadár alakja hagyományosan a hatalommal, az uralkodással áll összefüggésben.

A Ramsay Snow (Havas Ramsay) fogságába esett Theon Greyjoy esetében a névváltoztatás erőszakos módjának lehetünk tanúi. Az agyonkínzott fiúra Ramsay rákényszeríti a *Reek* (*Bűzös*) nevet, és a folyamatos megaláztatások hatására Theon olyannyira kivetkőzik magából, hogy valódi nevének, identitásának emlékét tudatosan elnyomja magában.

Az Astaporban gyerekkoruktól harcosoknak képzett katonák, az Unsullied (Makulátlanok) tagjai nap mint nap szembesülnek a névváltoztatás hatásaival. Minden nap új, egy színből és egy állat nevéből kombinált nevet kapnak (pl. *Grey Worm* ~ *Szürke Féreg*), melyet egy vödörből húznak ki. Az egyébként is teljes engedelmességre szoktatott katonák így nem képesek identitást kialakítani (ezáltal pedig igényeket támasztani, életüket félteni, esetleg lázadni), hiszen még a legalapvetőbb tulajdonukat, a nevüket sem tarthatják meg.

A Hét Királyság lovagja című gyűjteményes kötet főszereplője, Dunk azon fáradozik, hogy elfogadtassa magát lovagként, és hírnevet szerezzen. A *Dunk* azonban nem kimondottan „lovagi” név. Hogy komolyan vehetőnek tűnjön, inkább *Duncan*-ként írhatja fel magát a lovagi tornán indulók listájára, és – hogy fokozza a hatást – még egy ragadványnevet is kitalál magának. *Ser Duncan, the Tall* (*a Magas*) néven mutatkozik be mindenkinek, de ahogy az idegen közeggel, úgy hamis személyazonosságával is küzd. Az egész torna alatt azon fáradozik, hogy bizonyítsa, megérdemli a lovagi címet, gyakorlatlansága és ügyetlenkedése azonban gyakran kiütöközik. Ekkor megint *Dunk* lesz, akinek „esze akár egy várfalnak”. Egy személy két szerep, két személyiség közti dilemmáját és örlődését látjuk itt: az egyiket már „kinötte”, a másikat viszont még nem érzi magához illőnek.

8. Névmágia. Az irodalmi művekben a név nem csak azt a praktikus célt szolgálja, hogy az olvasó képes legyen megkülönböztetni egymástól a karaktereket. Mint a fenti példából is láthattuk, identitásjelölő szerepe is van, és gyakran viselőjével együtt változik. Ez fordítva is igaz: ha a névvel bármi történik (megváltozik, lecserélődik, megszűnik stb.),

az hatással lesz a szereplő jellemére is. A név tulajdonképpen magát a személyiséget helyettesíti, szimbolizálja, tehát a név ismerete a név viselőjének kilétét és személyiségének ismeretét is jelentheti (vö. PETRES CSIZMADIA 2014: 227, FARKAS 2014: 127).

A névmágia természetesen a névöröklésre is hatással van: e felfogás szerint a névvel együtt tulajdonságok is örökíthetők az utódokra (SLÍZ 2002: 126); ennek a gondolatmenetnek az ellentéte magyarázza a kerülendő neveket is. Lényeges továbbá, hogy valaki nevét tudni hatalmat jelent annak viselője fölött. A név ismerete az első lépés afelé, hogy a szereplők többet tudjanak meg egymásról, de a név szerepet játszhat mágikus rítusok során is.

8.1. Szimbolikus névadás. A dinasztikus névadás kapcsán már láhattuk, hogy az újszülött gyakran olyan nevet kap, amellyel a névadó reményei szerint befolyással lesz a gyermek személyiségére, jövőjére. Így Daenerys Targaryen halott bátyjáról, Rhaegar hercegről, a Hét Királyság néhai trónörököséről *Rhaegó*-nak nevezi el születendő gyermekét, remélve, hogy a néhai herceg erejét és nagyságát örökli majd. Szintén szimbolikus jelentősége van annak, hogy a sárkányainak elhunyt szerettei nevét adja. A valóságban több kultúrában is hasonlóképpen igyekeznek fenntartani az elhunytak nevét, akár emléküik megőrzése, akár az újszülött megsegítése céljából (HAJDÚ 2003: 110). Tekintve, hogy a Targaryen-családban egyébként is megfigyelhető a névöröklés, nem meglepő, hogy a ház hatalmát újjáépíteni vágyó Daenerys ilyen neveket választott. Ezzel egyrészt hozzátartozói emlékéket őrzi, másrészt sárkányaival szándékozik visszaszerezni a nevek előző viselőit korábban megillető trónt.

8.2. Anonimitás. A dolgok és személyek megnevezésének szükséglete nem csak kommunikációs jelenség: ha valakinek van neve, azt automatikusan élőnek, létezőnek tekintjük, ám ha a karakter névtelen, akkor – mivel nehezen férünk hozzá – hajlamosak vagyunk nem létezőnek érezni. (Ezzel az analógiával, pontosabban ennek kifordításával játszik például Italo Calvino A név nélküli lovas című regényében, melyben az egyik szereplő nem létezik, csak a neve „tartja össze”, a másik pedig létezik, de erről ő maga nem tud, mivel nincsen állandó neve; vö. SLÍZ 2007.) A neveknek vagy hiányuknak akár magában a történetben is lehet teremtő vagy megszüntető, eltörő funkciója. Ez utóbbi összefügg a névtabu jelenségével, melynek alaptétele, hogy amiről nem akarunk tudomást venni, nem szeretnénk látni, magunkhoz hívni, arról ne beszéljünk.

A fantasytörténetekben a névtabu különösen gyakori, hiszen a fantasztikus elemek olyan képességekkel ruházhatják fel a negatív karaktereket, melyek segítségével valóban megjelenhetnek. Így Tolkien regényeiben Szauron, J. K. Rowling műveiben pedig Voldemort nevét félelemből nem használják, mert hiszik, hogy a név a személy „esszenciája”, azzal ragadható meg a lényege, és ők éppen azt szeretnék minél távolabb tudni maguktól (CROFT 2009: 151). A tűz és jég dalában ilyen esetet nem találunk, de a karakterek az általuk gyűlölt személyekre gyakran nem a nevükkel utalnak. Cersei Lannister például következetesen nem hajlandó *Tyrion*-nak hívni öccsét, inkább valamelyik gúnynevén emlegeti, ezzel is kinyilvánítva megvetését.

A név letagadása egyenlő a személyiség kibontakozásának visszafogásával, annak elrejtésével (KOROMPAY 1999: 293). A tűz és jég dalában a névváltoztatás kényszer hatására vagy akár véletlenül is bekövetkezhet, az anonimitás viszont mindig tudatosan megfontolt lépés, mellyel „kihasználják” a névtelenségben rejlő lehetőségeket. Például a Falon

túl élő vadak úgy tartják, az újszülötteknek kétéves korukig nem szabad nevet adni. Tudjuk, hogy a valóságban is élt – és néhol jelenleg is él – hasonló szokás, mely többnyire a gyerek biztonsága, védelme érdekében alakult ki, nehogy az ártó szellemek, rontások megtalálják (HAJDÚ 2003: 104). A történetben viszont inkább az anyát óvják a névtelenséggel: az életkörülmények meglehetősen nehezek a Falon túl, sok gyermek nem éli túl a születés utáni hónapokat. Azzal, hogy nem adnak nekik nevet, az anya fájdalmát akarják enyhíteni, ha esetleg bekövetkezne a legrosszabb.

Egész csoportok névtelenségére is találunk példát: a korábban említett Makulátlanok tagjainak mindennapos névváltoztatása végső soron névtelenséget eredményez. Hiába kapnak egy napra nevet, nincs idejük (és nem is megengedett), hogy azonosulhassanak vele; akinek pedig túl sok neve van, annak valójában egy sincs (vö. SLÍZ 2007: 162).

Hasonló indokokból, de önként mondanak le nevükről a Vak Isten papjai, akik híresek aszketikus életmódjukról, végletes önmegtartóztatásukról. Hisznek abban, hogy minél több földi hívságtól megszabadulva közelebb kerülnek istenükhöz – ennek jegyében pedig a nevüket is feladják, hiszen az csupa olyan dologgal jár együtt (család, rang, vagyon, személyiség stb.), mely hátráltatja őket vallásuk követésében. A Falon szolgáló Aemon mesterről is csak később tudjuk meg, hogy voltaképpen a Targaryen-család tagja, mivel a *mester* cím is a családnév elhagyásával jár.

8.3. A név ismerete: hatalom. Arya Stark útja során megismerkedik egy különleges emberrel, aki nagy hatással lesz az életére. Jaqen H'ghar társaival együtt a lánynak köszönheti szabadságát, ezért hálából felajánlja, hogy megöli azt a három embert, akinek a nevét Arya megadja neki. Így a név pusztá kimondása a gyilkosság eszközévé válik.

Máshol is jelentősége van a név kimondásának. Arya minden este elalvás előtt előveszi a Jaqen H'ghartól kapott braavosi érmét, és felsorolja azoknak a nevét, akiken bosszút akar állni. A Stark-család Vörös Nászton történő lemészárlása után beillesztené a felsorolásba a Freyeket is, de nem tudja a pontos nevüket, így nincs hatalma felettük. A névsort mindig az Essos-szerte ismert *valar morghulis* ('minden embernek meg kell halnia') kifejezéssel zárja, mely eredetileg egy braavosi vallásos bérgyilkosrend jelmondata, így a felsorolás már-már imaszerű lesz. Önmagában a név kimondása ugyan nem okozza senkinek sem a halálát, de a rituálé szorosan kötődik az említett eseményekhez, mintegy felidézve, szimbolizálva a név kimondásával való ölést.

9. A tulajdonnevek fordítása. Mivel a tulajdonnevek kiemelt fontosságúak az irodalmi művekben, lényeges, hogy ezek fordításai is ki tudják fejezni azokat a többlettartalmakat, amelyek általuk kerülnek a szövegbe. A tűz és jég dalában szereplő személynevek fordításának vizsgálatok VERMES ALBERT 2005-ben megjelent munkájának alap gondolatát érdemes leginkább figyelembe venni (vö. VERMES 2005a, 2005b). Eszerint a fordítás műveletének arra kell törekednie, hogy az eredeti nyelv célnyelvi megfelelőjét keresse meg és használja. Ennek a megfelelőnek ugyanazzal vagy közel ugyanazzal a hatással és jelentésárnyalattal kell rendelkeznie, mint az eredeti kifejezésnek, ez azonban nem feltétlenül jelent szó szerinti fordítást. A fordításnak tekintettel kell lennie az eredeti nyelv kifejezéseire, de ugyanilyen vagy legalább ennyire fontos szempont, hogy a célnyelv vonatkozó hagyományait is figyelembe vegye. A magyar fordítói gyakorlatban például a valós személyneveket manapság néhány kivételtől eltekintve már nem fordítják le.

A kitalált nevek fordításában is vannak tendenciák, ugyanakkor mindig az adott műre koncentrálni kell mérlegelni, mi a legcélravezetőbb annak érdekében, hogy a nevek megtartsák karakterjellemező funkciójukat, a hangzásukból adódó névhangulatot, és a lehető legpontosabban átszűrődjön a szerző szándéka. Például a magyarban az uralkodók neveit fordítjuk, legalábbis amikor van célnyelvi megfelelőjük. Ugyanakkor A tűz és jég dalában Robert király neve nem változott *Róbert*-re, vélhetően azért, mert túlságosan idegennek hatott volna egy magyaros írásmódú név a többi mellett. Ha azonban a történet vagy a világ megérthetőségének és élvezhetőségének szempontjából fontos, hogy a névben tett utalást értse a közönség (például a beszélő nevek esetében), ezt a szükséglet figyelembe véve lehet vagy kell fordítani a neveket.

Már maga a fordítás ténye is információval szolgálhat az olvasónak: éppen A tűz és jég dalában fordul elő, hogy már önmagában a magyar változat létezése is hozzájárul a karakterekről szerzett tudásunk bővítéséhez (l. a törvénytelen gyermekek nevei és a ragadványnevek kapcsán; vö. FARKAS–SLÍZ 2013: 11).

9.1. A tűz és jég dala személy- és állatneveinek a fordítása. A történetben található családneveket fordíthatóság szempontjából három csoportra oszthatjuk: egyáltalán nem fordíthatók, tehát értelemszerűen eredeti formában meghagyott nevek; fordítható, de eredeti formájukban okkal meghagyott nevek; fordítható és okkal fordított nevek.

Az első csoportba tartoznak azok a családnevek, melyeknek nincs átlátszó etimológiai jelentésük, így fordításuk lehetetlen. Ilyen például a *Targaryen*.

A második típusba tartoznak azok a – többnyire összetett szavakból álló – nevek, melyeknek van átlátszó etimológiai jelentésük. A *Blackwood*, *Oakhart*, *Hightower* neveknek nem lenne nehéz megtalálni a pontos magyar megfelelőjüket, a magyar kiadásban mégis eredeti formájukban szerepelnek. Ez azért lehetséges, mert névként ezeknek a szavaknak az eredeti közszoói jelentése nem fontos, ám adott esetben a csak az eredeti nyelven keresztül érzékelhető hangzásviláguk többletjelentéssel bírhat.

Az utolsó csoportba azok a családnevek tartoznak, melyek mégis lefordíthatóknak, ezzel némileg megtörve azt a következtetést, amelyet eddig tapasztaltunk. E látszólagos következtetés oka, hogy e családnevek (pl. *Ser Rolly Duckfield*, *Lord Saltcliffe*, *Merrit O'Moontown*) a regényciklusban szereplő helynevekből keletkeztek, pontosan leképezve a valós angol családnevek motivációs-jelentéstani rendszerének egyik kategóriáját. A tűz és jég dala helyneveinek fordítását jelenleg nem áll módomban bővebben tárgyalni, de általánosságban véve elmondható, hogy amikor csak lehetséges, szó szerint fordítódnak. Így a hely- és a családnév közötti, a regényvilág szempontjából lényeges fikatív történeti-etimológiai kapcsolat megőrzése érdekében az említett személynevekből *Ser Kacsamezei Rolly*, *Lord Sóbérc* és *Holdvári Merrit* lesz, a névelemek sorrendjében is a magyarhoz igazodva.

Sajátos személynévfajtát alkotnak a regényvilágban a házasságon kívül született gyermekek nevei. Mivel ezek, mint láthattuk, nem hagyományos családnevek, s eredeti nyelven az egyén társadalmi rangja mellett a születési helyére is utalnak, etimológiai jelentésük nem lényegtelen. Ezért a helynévi eredetű családnevekhez hasonlóan szó szerint lefordították őket, kivéve azt az egyetlen esetet, amikor a névnek nincs átlátszó jelentése (*Cotter Pyke*), ezért átvitelével épül be a magyar szövegbe. Az átlátszóság mellett van még egy fontos szempont, amely indokolja e nevek szó szerinti fordítását: így különbséget

lehet tenni az öröklődő családnevek és a házasságon kívül született gyerekek nem öröklődő nevei között.

Az egyénnevek nem fordítódnak, mivel többnyire nem átlátszóak. Mindössze egy kivételt találunk: az északi vadakhoz tartozó lány, *Gilly* neve *Szegfű* lett a magyar változatban (ang. *gilliflower* 'szegfű'). Ennek oka az lehet, hogy a magyarban a virágnevek tipikus női nevek, így a *Szegfű* jól illeszkedik a magyar névadás hagyományába.

Mindig fordítódnak viszont a ragadványnevek, hiszen hozzájárulnak viselőjük jellemrajzához, utalnak korábbi tetteikre, ezért fontos, hogy a magyar olvasók számára is érthetők legyenek. Emellett a házasságon kívül született gyerekek neveihez hasonlóan a ragadványnevek sem öröklődnek, így a névöröklés alapján felállított fordítói logika ezeket is a rendszerhez igazítja.

Az állatneveket, amikor lehetséges volt, szintén szó szerint fordították (*Grey Wind* ~ *Szürke Szél*, *Summer* ~ *Nyár*), a nem átlátszó neveket pedig átvitelrel adták vissza (*Meraxes*, *Balerion*). Ez gyakorlatilag csak a sárkánynevek között fordul elő, azok pedig – ahogy korábban már láthattuk – a Targaryen-családhoz tartozásuk okán már-már a személynévadás sajátosságait mutatják, különösen mivel egy részük istennevekből származik.

10. Összegzés. Az elemzés alapján megállapítható, hogy A tűz és jég dala szereplőinek nevei határozott, jól kidolgozott rendszert alkotnak. A fő elv, melyet Martin követni látszik, a középkor megidézése és a teljesen új világ teremtése közötti átmenet, illetve a kettő ötvözete. Nagyfokú következetességet figyelhetünk meg az összes, neveket érintő kérdésben. A valós névadástól való eltérések így nem esetlegesek, hanem az író által teremtett világ sajátosságai: ilyenek például a törvénytelen gyermekek nevei.

Az a nagyfokú következetesség és alaposág, mellyel George R. R. Martin szereplőinek elnevezésekor eljár, a magyar kiadáson is átszűrődik. Az érthetőségre és egységeségre törekvő, a felépített világ sajátosságait szem előtt tartó fordításban megtalálható ugyanaz az összetettség, mely az eredeti nyelvű szövegben is.

A tűz és jég dala még bővelkedik névtani szempontból vizsgálандó részletekben. Ha csak az e tanulmányban feldolgozott témaköröket nézzük, a névmágia kérdése még közel sincs kimerítve. Ehhez kapcsolódóan érdemes lenne még szólni a tárgynevekről, illetve azok funkciójáról is (pl. a kardok nevééről). A legeredményesebben vizsgálható, e cikkből azonban terjedelmi okokból kimaradt téma a helynevek, valamint azok fordításáé.

A magyar változat újrakiadásai során egy-két név esetében történtek fordításbeli változások: érdemes lehet megvizsgálni e különbségeket mind a személy-, mind a helynevek esetében. Vajon milyen érvek szóltak a cserék mellett, csorbult-e a következetesség? Figyelembe kell vennünk továbbá, hogy a regényciklusból nagy sikerű filmsorozat is készül, és az adaptáció során, illetve a magyar felirat és szinkron készítésekor akadhat néhány, neveket érintő változtatás.

Érdekes lehet továbbá annak feltárása is, hogy mely európai kultúrákból és nyelvekből származnak a westerosi egyénnevek, és van-e következetesség abban, hogy egy adott kultúra neveit egy bizonyos westerosi család vagy régió kapja. Akad két magyar jellegű név is, a *Janos* és a *Sandor*; vajon van-e valami határozott oka annak, hogy éppen az adott, kifejezetten negatív karakterek kapták őket?

Bizonyára tanulságos munka lenne továbbá Martin irodalmi névadását más fantasy-írókéval részletesen összehasonlítani; legkézenfekvőbben például Tolkien műveivel, de akár a Martin könyveinek népszerűvé válása után újraéledt high fantasy hullám újabb alkotásaival is.

Végül természetesen nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy A tűz és jég dala még nem ért véget: az előkészületben lévő utolsó kötetek nemcsak kiegészíthetők, hanem akár meg is változtathatják mindazt, amit az eddigi kötetek alapján akár névtani, akár egyéb szempontból elmondunk. Az esetleges új jelenségek elemzése mellett érdemes lesz az e tanulmány által feldolgozott témákhoz is visszatérni, és megvizsgálni, mely állítások helytállóak és melyek érvénytelenek – immár a történet teljes ismeretében.

Felhasznált források

- Martin, George R. R. 2008a. *Trónok harca*. Ford. Pétersz Tamás. Alexandra Kiadó, Pécs.
Martin, George R. R. 2008b. *Királyok csatája*. Ford. Pétersz Tamás. Alexandra Kiadó, Pécs.
Martin, George R. R. 2009. *Kardok vihara*. Ford. Pétersz Tamás. Alexandra Kiadó, Pécs.
Martin, George R. R. 2012. *Sárkányok tánca*. Ford. Novák Gábor. Alexandra Kiadó, Pécs.
Martin, George R. R. 2013. *Varjak lakomája*. Ford. Pétersz Tamás – Novák Gábor. Alexandra Kiadó, Pécs.
Martin, George R. R. 2015a. *A hét királyság lovagja*. Ford. Novák Gábor. Alexandra Kiadó, Pécs.
Martin, George R. R. 2015b. A tékozló herceg, avagy egy király fivére. In: Martin, George R. R. – Dozois, Gardner szerk., *Zsiványok*. Ford. Novák Gábor. Fumax Kiadó, Budapest. 765–795.
Martin, George R. R. – García Jr, Elio M. – Antonsson, Linda 2014. *A tűz és jég dala világa*. Ford. Popovics Ferenc – Aranyi Gábor. I.P.C. Könyvek Kft., Budapest.

Hivatkozott irodalom

- BAUKO JÁNOS 2009. *Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben. (Négy szlovákiai magyar település ragadványnévrendszere)*. Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Nyitra–Budapest.
BAUKO JÁNOS 2012. A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminológia összevetése. *Névtani Értesítő* 34: 157–166.
CROFT, JANET BRENNAN 2009. Naming the evil one: onomastic strategies in Tolkien and Rowling. *Mythlore* 28: 149–163.
FARKAS TAMÁS 2014. A névtelenség és a megnevezés alapkérdéseiről. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 124–138.
FARKAS, TAMÁS – SLÍZ, MARIANN 2013. Translating Family Names in Hungarian: A Diachronic Survey. *AHEA: E-Journal of the American Hungarian Educators Association* 6: <http://ahea.net/e-journal/volume-6-2013/11> (2015. 08. 25.)
HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
KOROMPAY KLÁRA 1999. Nevek hiánya, nevek sérülése (Irodalmi példák alapján). *Névtani Értesítő* 21: 290–293.

- KOVALOVSKY MIKLÓS 1934. *Az irodalmi névadás*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 34. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- PETRES CSIZMADIA GABRIELLA 2014. A csodás nevek hatalma. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 227–235.
- SLÍZ MARIANN 2002. Névadás és névmágia a Száz év magányban. *Névtani Értesítő* 24: 123–127.
- SLÍZ MARIANN 2007. Név és névtelenség Italo Calvinó „A nemlétező lovag” című művében. *Névtani Értesítő* 29: 161–165.
- SLÍZ MARIANN megj. e. Names of Saints and Dynastic Name-giving in Central and Eastern Europe in the 10–14th centuries. *Onoma* 49. Megjelenés előtt.
- T. SOMOGYI MAGDA 2015. Az írói névadás vizsgálata. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 207–226.
- VERMES, ALBERT PÉTER 2005a. *Proper names in translation: A relevance-theoretic analysis*. Doktori Értekezések 21. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen.
- VERMES ALBERT PÉTER 2005b. Proper names in translation: A relevance-theoretic analysis. *Névtani Értesítő* 27: 311–314.

HORVÁTH VIVIEN
Kolibri Gyerekkönyvkiadó Kft.

VIVIEN HORVÁTH, The system, function and translatability of personal and animal names in the fantasy series entitled A Song of Ice and Fire

The paper provides an onomastic examination of the fantasy book series entitled A Song of Ice and Fire by George R. R. Martin, mainly focusing on personal and animal names. The author explores the system and rules behind name giving in the novels, with respect to the different characters and societies that appear in the story. The paper also seeks to find similarities to and differences from the relevant aspects of real life name giving practices, such as dynastic name giving or bynaming. The magical powers of names play an important role in the novel sequence. The possibility, precision and motivation of translating personal and animal names is also treated in the paper. Finally, the author gives a short, thus incomplete overview of the potential in a deeper onomastic examination of the A Song of Ice and Fire series.